

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Blekinge län

Datum: 2023-03-17

Områdesnummer: NRO 10 009

Områdesnamn: Bräkneån

Kommun: Ronneby

Kartblad: Karlshamn 3F NV, Lessebo 4F SV

Areal: 2 162 ha (del i Blekinge)

Naturgeografisk region: 9. Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde, 12. Sydöstra Smålands skog- och sjörika slättområde

Kust/havsregion: IV. Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 84 Bräkneån

Agrara kulturlandskapsregioner: 2. Sydsvenska odlingsbygderna, 5. Sydsvenska höglandets skogsbygder

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde:

Skogslandskap	Naturskog	Flora
		Fauna
	Vattendrag	Flora
		Fauna
Odlingslandskap	Äng	Flora
Mad vid vattendrag		
Sprickdal, ås		
Sjö		

Värdebeskrivning: Bräkneån är ett artrikt vattendrag. I ån finns ett värdefullt bestånd av storvuxen havsöring samt en genetiskt värdefull stam av stationär öring. Flodpärlmussla förekommer inom praktiskt taget hela Blekingedelen, på vissa sträckor rikligt. I anslutning till ån, vid Hålabäck och Örseryd, finns representativa hävdade madområden. Vid Hålabäck sker hävden genom slätter. I dalgången finns också talrika nyckelbiotoper med naturskog (barrskog, ädellövsskog) och rödlistade arter. Sjön Åskan vid Hålabäck är särpräglad då den utgör del av en tidigare åfåra.

Huvudkriterier: A, C, D, E

Stödkriterier: Storlek, Mångformighet, Orördhet, Kontinuitet, Representativitet, Raritet, Nyckelområde, Särprägel, Funktion – flora och fauna

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt god hävd av inägomarkerna (madslåtter, naturvårdsinriktad betesdrift, åkerbruk, skötsel av landskapselement), att dalgångens naturskogar får utvecklas fritt, att skogsbruket i övrigt bedrivs med stor naturvårdshänsyn, att vattenföringen i ån ej minskas, samt att vattenkvaliteten, även i biflödena, är god. Restaurering av vissa odlingsmiljöer, t ex vid Örseryd, bör ske. Väl avvägd kalkning av ån i syfte att motverka försurning bör sannolikt ske.

Områdets naturvärden kan påverkas negativt av bl a minskad eller upphörd jordbruksdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, skogsavverkningar, omföring av lövskog till barrskog, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar, muddring, utfyllnad, dämning, vattenkraftsutbyggnad, fiskodling, kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, vandringshinder, vattenuttag, försurning, övergödning, överfiske samt inplantering av främmande öringsstammar.

Säkerställande: I dalgången finns flera naturreservat: Gummagölsmåla, Hultalycke, Hålabäcksmaderna, Björkeryd och Lillagärde, som alla helt eller delvis omfattas av Natura 2000. Vidare ingår ett område i Örseryd i Natura 2000.

Områdets huvuddrag: Bräkneåns dalgång skär ett 40 km långt snitt genom mellersta Blekinges skogsbygd, mellanbygd, och kustbygd.

Åns övre del präglas på vissa sträckor av upp till 50 m höga och blockrika sluttningar med naturskog av gran, björk och ädellöv. I dalbotten ringlar sig ån fram i stenrika forsar. Insprängda vid odlingsbar mark ligger spridda smågårdar. Längre ner i mellanbygden utgörs miljön av en utpräglad mellanblekingsk småbrukarbygd med mångformiga, böljande och röserika småodlingar, mader samt ek- och avenbokrika skogsbestånd. Ån rinner fram ömsom i lugna djupvattensträckor, ömsom i örrika och steniga forsar. Söder om Bräkne-Hoby vidgar sig dalgången i ett urgammalt och fornlämningsrikt kulturlandskap med låglänta åkrar, naturbetesmarker och ädellövskogar.

Bräkneån har en god stam av storvuxen havsöring samt stationär *öring*, den senare av betydande genetiskt intresse. *Flodpärlmussla* finns på flera sträckor men har minskat i mängd under senare år. Fågellivet i dalgången är artrikt. Bland häckande arter märks *forsärsla*, *strömstare* och *kungsfiskare*.

De mest värdefulla delarna av Bräkneåns dalgång beskrivs var för sig.

Gummagölsmåla

I Gummagölsmåla finns en välbevarad odlarmiljö, som utgör den övre dalgångens största koncentration av odlingsspår med bl a ett flertal

hamlingspräglade lindar. Väster om ån reser sig en brant sluttning med ädellövnaturskog. Floran är lundartad och innehåller bl a *blåsippa*, *gulsippa* och *nästrot*. Rödlistade arter av lavar och mossor förekommer, t ex *dunmossa* och *bokvårtlav*.

Belganet

Norr om Belganet rinner Bräkneån genom ett gammalt odlingslandskap med vackra naturbetesmarker och gamla nu beteshävdade slätterängar. Talrika hamlingspräglade träd, främst ask, finns i området, bl a i direkt anslutning till ån. Den lilla Husörenbäcken som mynnar i ån norr strax norr om byn innehåller bestånd av *flodpärlmussla* och stationär *öring*.

Hålabäck

Norr om Hålabäck är dalgången djupt nedskuren och delvis kantad av naturskog. Här finns också dalgångens enda större *idegrans*bestånd. På Huabacken, en bergsklack i anslutning till ån, finns ett större klapperstensfält samt ädellövskog och barnnaturskog. Av rödlistade arter märks *dunmossa*. Söder om Huabacken ligger del lilla sjön Åskan i direkt anslutning till ån. Sjön är sannolikt en rest av en äldre åfåra. I anslutning till Lindåsbacken, som från nordost mynnar i Bräkneån vid Hålabäck, finns ädellövskog och barnnaturskog med betydande biologiska värden. Vid Hålabäck utbreder sig dalgångens mest välbevarade och välskötta slättermader. De mest utbredda vegetationstyperna är gräs-lågstarräng och högstarräng. Bland dominerande växtarter märks *brunven*, *trädtåg*, *blåtåtel*, *ältranunkel* och *pors*. I anslutning till maderna finns också lövsumpskog med stora biologiska värden.

Örseryd

Kring Örseryds by finns ett i sin helhet väl bevarat äldre kulturlandskap med gårdar som ligger samlade kring en getryggsås. Avsnittet är starkt växlande från de lodräta och blockrika barrskogssluttningarna och naturskogsartade ädellövskogarna vid forsarna i norr till Strömmahejan i söder med dalgångens kanske mest mosaikpräglade miljö intill den lugnt flytande ån. De mellersta delarna präglas främst av de vidsträckta maderna kring ån och den meandrande Lillån. Vid Örseryds by finns rester av ett gammalt översilnings-system som använts i samband med madslätter. I området finns örtrika hagmarker med inslag av hamlade och hamlingspräglade lindar, bok- och ek-hasselbestånd. Av rödlistade naturskogsarter märks bl a *blek kraterlav*.

Landskapsbilden präglas i hög grad av kvarnruinerna, odlingsspåren, de skarpryggade åsavsnitten, de storblockiga moränsluttningarna samt av de ånära och rikt förgrenade småvägarna och stigarna.

Björkeryd-Strångamåla-Trånhem

Björkeryds by är belägen på och vid en kamebildning. I områdets västra del rinner Bräkneån omgiven av mader. På omgivande sluttningar finns blandlövskog och torrängsfragment med bl a *backsippa*. Området innehåller ett 12 ha stort naturreservat.

Söder om Björkeryd framträder ett särpräglat avsnitt med ett flertal isälvsavlagringar tillhörande Svängstaformationen, bl a den bitvis mycket

markanta Trånhemsåsen som, innan ån tvärrar den, slutar i en knivskarp åsrygg. Den nordligaste delen av Trånhemsåsen är till stor del exploaterad. Spår av kraftig erosion återfinns vid Trånhem samt i form av den avskurna åsen vid Bräkneån.

Landskapsbilden är särpräglad. Särskilt märks stenmurarna i Strångamåla, byns äldre gård intill den höga fornstrandvallen samt de långsträckta maderna. På en mindre del av dessa har slätter bedrivits in i sen tid. Av samma intresse är den utpräglade, alltjämt i sin helhet hävdade småbrukarmiljön i södra Björkeryd.

Hjälmsafallen-Lindfors

Mellan Hjälmsafallen och Lindfors ligger ett rikt utvecklat avsnitt i övergångszonen mellan den sydliga ädellövskogsregionen och den nordliga barrskogsregionen. Området innehåller av vildmarksartade delar, betade lövskogs- och blandskogspartier samt insprängda småodlingar, alltsammans i ett starkt brutet och kulligt landskap. Särskilt strandslutningarna längs forsarna är artrika med markanta inslag av ek, lind, bok, hägg och hassel. Fältskiktet är mycket skiftande och tillhör dalgångens artrikaste.

I området märks, bl a ett stort murgrönebestånd, dalgångens mäktigaste safsabestånd samt ett långsträckt hässle. Området innehåller även av ett flertal isälvsavlagringar med markerade isälvterrasser och en djupt nedskuren ravin från en avsmältningskanal vid Tararpsdeltat.

Lillagärde-Dönhult

Avsnittet omfattar sträckan mellan Lindfors och Dönhult. Den präglas av en rik växling mellan fuktängar, torrängar, åkrar och ädellövbestånd. Centralt i området ligger en vidsträckt mad, som hävdas genom bete på bägge sidor om ån. En attraktiv miljö finns även kring Lillagärdegårdarna med dess byggnader, intilliggande terrasserade småodlingar, lundartade branter, betesmarker och hamlingspräglade askbestånd. Vid Lillagärde finns ett 13 ha stort naturreservat. Sträckan innehåller en alltjämt rik förekomst av *floodpärlmussla*, delvis belägen inom reservatet.

Vid Hjälmsa, i anslutning till ån, finns ett artrikt skogsområde (alkärr, ädellövskog) med stora naturvärden. Vid skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering hittades ca 15 signalarter däribland den rödlistade, i landet starkt västliga, arten *stor bandmossa*.

Björstorp-Väby

Den nedersta delen av dalgången ingår i en gammal kulturbygd med talrika fornlämningar och spår av äldre bosättningar. Området innehåller vidsträckta åkrar, bergbundna torra hagmarker samt ädellövskogar med främst bok och ek. Av rödlistade arter märks *grå skärelav* (vid Hakarp). Flera av hagmarkerna är artrika och innehåller bl a *Adam och Eva*, *axveronika* och *gullviva*. Nära Bräkneåns mynning finns beteshävdade mader och fuktängar. Ån innehåller flera mindre forspartier av vilka Mörtströmmen mellan Väby och Sonekulla är den mest kända. Havsöring vandrar upp i ån och *floodpärlmussla* förekommer med mindre kolonier.

Anmärkningar: 7 områden i dalgången ingår i länets bevarandeplan för odlingslandskapet (obj nr 81-1, 81-3, 81-21, 81-22, 81-23, 81-30, 81-33). Hålabäcksmaderna ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet (obj nr 81-67) samt i den nationella myrskyddsplanen. 4 våtmarksområden längs ån har beskrivits i VMI. 16 ängar/hagar ingår i ängs- och hagmarksinventeringen. Ett 10-tal nyckelbiotoper i dalgången har avgränsats av skogsvårdsstyrelsen.

Även angränsande del av Bräkneån i Kronobergs län är av riksintresse för naturvården. Hela ån omfattas av skydd mot vattenkraftsutbyggnad enligt 4 kap 6 § miljöbalken.

Referenser:

Länsstyrelsen i Blekinge län, 1981. Flodpärlmussla - Förekomst i några blekingska åar 1980. Meddelande 1981:3.

Länsstyrelsen i Blekinge län, 1984. Naturvårdsplan Blekinge.

Länsstyrelsen i Blekinge län och Sveriges geologiska undersökning, 1986. Inventering av grus och morän i Blekinge.

Länsstyrelsen i Blekinge län, 1996. Odlingslandskapet i Blekinge - Bevarandeplan.

Länsstyrelsen i Blekinge län, 1993. Ängar och hagar i Blekinge.

Länsstyrelsen i Blekinge län, 1994. Ängar och hagar i Ronneby.

Länsstyrelsen i Blekinge län. Våtmarker i Blekinge

Naturvårdsverket, 1996. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.

Naturvårdsverket, 1994. Myrskyddsplan för Sverige.

Fiskeriverket, 1988. Beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.